

# SLOVENSKI NAROD.

izhaja vsak dan zvečer, razen v praznikih ter vsaka po pošti prejema za avstro-ogrsko deželo za vsako leto 26 K, za pol leta 13 K, za četrt leta 6 K 50 h, za eden mesec 2 K 80 h. Za Ljubljano — pošiljanje na dom za vse leto 24 K, za pol leta 12 K, za četrt leta 6 K za eden mesec 2 K. Kdor hoče sam ponj, volja za celo leto 22 K, za pol leta 11 K; za četrt leta 5 K 50 h, za eden mesec 1 K 90 h. — Za tuje dežele toliko več, kolikor znaša poština. — Na naročbo brez istodobne vplačilne naročnine se ne ozira. — Za ostanila plačuje se od peterostopne petit-vrste po 12 h, če se ostanilo enkrat tiska, po 10 h, če se dvakrat, in po 8 h, če se trikrat ali večkrat tiska. — Dopisi naj se izvolé frankovati — Rokopisi se ne vračajo. — Uredništvo in upravnštvo je na Kongresnem trgu št. 12. — Upravnštvo naj se blagovoljno pošiljati naročnine, reklamacije, ostanila t. j. administrativne stvari. — Vhod v uredništvo je iz Vegove ulice št. 2, vhod v upravnštvo pa s Kongresnega trga št. 12.

„Slovenski Narod“ telefon št. 34.

Posamezne številke po 10 h.

„Narodna tiskarna“ telefon št. 85.

## V stiski.

(Dopis iz Budimpešte.)

Leta 1848—1849 je bila habsburška dinastija v smrtni nevarnosti. Tedaj so jo rešili Slovani. Hrvatje z Jelačićem najprej in potem Rusi pri Világosu.

Od tistih časov ni Slovanov, kar jih živi pod krono Sv. Štefana nihče več poznal. Madjari so dobili po Kraljevem gradcu na Ogrskem in Hrvatskem vso oblast v roke. Na cesarskem dvoru se je mislilo, da je prav in koristno, če se pusti Madjare delati, kar hočejo. In Madjari so delali kar so hoteli, pred vsem pa so skušali pomadjariti Hrvate, Srbe, Rumune, Slovake, Maloruse in Nemce.

Kaj so od l. 1866. vse prestali ogrski Slovani, Rumuni in Nemci, se ne da popisati. Imamo narodnostni zakon, ki nam jamči svobodni razvoj, a noben pes se zanj ne zmeni. S cinično brezobraznostjo ga prezirajo Madjari. Vodja ogrskih Srbov, čestitljivi dr. Polit-Desančič mi je nekaj pripovedoval, da mu je Tisza Kálmán, sedaj že mrtev hajduk vseh madjarskih hajdukov, nekaj smehljaje rekel: „Kaj nas briga morala, ko pa zahteva naš življenjski interes, da vas asimiliramo z madjarskim narodom; če se iz lepa ne udaste, vas bomo s silo pomadjarili, po načelu „tot nem ember.“

Po tem načelu so se ravnali vsi mogotci, kar jih je bilo doslej na krmilu. „Tot nem ember,“ to se pravi — dobesedno preloženo — „Slovak ni človek“ je bila parola, ki se je izvrševala napram vsem nemadjarskim narodnostim in sicer z uspehom. Še se držé različne narodnosti, ali izgubili so ogromno mnogo terena in pavperizacija, na katero delajo židje, se širi s strahovito naglostjo. Najbolj ginevajo Nemci. Teh je še komaj petina prejšnjega števila; Bunjevci in Šopci, kakor se zovejo Hrvatje, oziroma Srbi tudi izginevajo. Koliko je bilo nekaj Srbov v Subotici — danes jih lahko z lučjo po dnevi

iščeš in jih ne najdeš. Subotica, nekaj srbska, je danes Szabatka, ne le po imenu, nego tudi po narodnosti, da celo v „srbskih Atinah“ kakor se je včasih Novi sad s ponosom imenoval, napreduje madjarizacija čudovito hitro.

Najbolje se držé Slovaki (protestantski) in Rumuni, to pa zaradi tega, ker imajo mnogo otrok. Kar jim Madjari vzemo, to nadomeste s temi otroci. Posebno se veliki pomen te okolnosti vidi med Rumuni. Ti so edini na Ogrskem, ki se množé in ki pridobivajo novega ozemlja. Erdeljski Saksi morajo tekom 20 let izginiti med Rumuni, če pojde tako naprej, a tudi v Banatu in v Bački napreduje rumunska stvar, dasi ne tako, da bi se bilo Madjarom bati.

Ogrski Slovani smo skoraj izgubili vse upanje, da utečemo usodi, ki so nam jo namenili Madjari. „Bog visoko — car daleko,“ smo rekli in s povešeno glavo dostavljali „in car nas je pozabil, čeprav so mu naši očetje 1848 in 1849 rešili krono.“

Sedaj pa je car na Dunaju v veliki stiski. Dal je Madjarom že štiri prste svoje roke — zdaj hočejo še zadnjega. To je čisto naravno in kdor pozna le količkaj madjarske načrte, tisti tudi ve, da je tako moralo priti. Krona je storila smrtni greh, ko je podpisala pakt z Deakom, ko je monarhijo razcepila na dva kosa, in ta smrtni greh se bo še grozno maščeval, kajti blaznost je misliti, da nehajo Madjari, da se zadovolje, dokler ne dosežejo popolne neodvisnosti.

Sedaj, ko je ura že 3/12 so začeli to uvidevati tudi na Dunaju. Zdaj in zdaj se čujejo glasovi: klin s klinom, zob za zob — sila proti sili, Madjarom se ne sme več odnehati, če ne gre drugače, je treba nemadjarske narodnosti obuditi, da nastopijo proti Madjarom če se razpišejo nove volitve je lahko sto nemadjarskih poslancev spraviti v državni zbor in Madjari bodo odnehali.

Torej sedaj bi bili dobri tisti

ubogi, bestijalno zatirani, in bruto izsesovani Slovani, Rumuni in Nemci katerih od l. 1848/49 ni hotel na Dunaju nihče poznati. Dokler nas niso potrebovali, so nas zasmehovali in se smejali uašemu neznanstvenemu trpljenju, sedaj pa, ko nas potrebujejo, nas zopet iščejo zopet koketirajo z nami, in bi se nas radi zopet poslužili, da bi šli zanje po kostanj v žrjavico.

In prav tu se vidi, da vlada vendar neka pravičnost v povestnici narodov in da se časih grehi čez 50 let kaznujejo.

Tudi če se danes dunajski gospodi posreči, obuditi na Ogrskem narodnostno gibanje, nima upanja na posebne uspehe. Preveč dolgo smo bili izročeni madjarski nemilosti, preveč smo izgubili svojega ozemlja. Res, da bi se dalo spraviti kaj 80 nemadjarskih poslancev v državni zbor, ali s tem bi vladi ne bilo dosti pomagano, toliko manj, ker ima vlada tudi že sedaj v rokah vse tiste mandate, ki bi jih mogli pri pravičnih volitvah dobiti nemadjarske narodnosti. Čisto madjarski okrajji na Ogrskem so v rokah opozicije.

Da, ko bi se bilo deset let prej začelo, potem bi smel Dunaj sedaj računati na hitro in popolno zmago, ali v naših razmerah ne verjamemo, da bi se dalo kaj doseči, že če bi se sploh hoteli dati ne hvaležnemu Dunaju izkoristiti.

## Angleška in Rusija.

V perski zbornici angleški je bilo ta teden posvetovanje o vladnem predlogu, naj se pošlje 12500 vojaštva v Indijo. To znatno pomnoženje vojaštva v Indiji je seveda povzročilo presenečenje. Izvedelo se je pri ti priliki, da je Angleški v velikih skrbeh. Rusija je namreč ravno te dni posodila kitajskemu dvoru dva miliona tačlov. Te glavnice seveda ne vidi nikdar več in tudi obrestij ne bo dobivala, zato pa je dobila prav posebnih koncesij v ki-

tajskem Turkestanu, to je v najbližjem sosedstvu, da, na sami meji angleške Indije. Sicer imajo te koncesije samo trgovski značaj, a že s tem je Angleški provzročena velika škoda. Sicer pa dobivajo v Aziji trgovske prednosti kmalu tudi političen značaj. Če se uvažuje, da meji Rusija tudi neposredno na Afganistan, da je zveza med afgansko mejo in vojaškim središčem dotičnega ruskega okoliša že gotova, potem je umljivo, zakaj bi Angleška tako rada provzročila vojno med Rusijo in med Japonsko.

## Politične vesti.

— Novo ministrstvo. »Gazeta narodowa« javlja z Dunaja, da je izjavil državni poslanec dr. Derschatta, da prevzame justični portfelj. Körber namerava baje ustanoviti parlamentarično ministrstvo, kateremu bi on predsedoval. — Körber se baje tudi pogaja z mladočeškimi klubom, da bi odvrnil Čehe od nameravane obstrukcije proti brambnemu predlogu in poravnavi. Kake koncesije bo dal Körber zato Mladočehom, se še ne ve.

— Poslanec Appenyi je v včerajšnji seji poslanske zbornice govoril in v svojem govoru med drugim povdarjal, da je odločen pristaš novega ministrskega predsednika. Da njegov govor ne bo povzročil nikakega preobrata v politični krizi na Ogrskem, je gotovo. Situacija na Ogrskem je že taka, da se z govori in izjavami ne da nič več spremeniti. Prepozno so začeli in zato se sedaj ta »prepozno« bridko maščuje.

— Ustaši na Balkanu nameravajo povzročiti koncem julija, ko bo žetev končana, splošno revolucijo. Govori se, da morajo turški štabni častniki izdelati končni načrt za mobiliziranje koncem septembra.

— Umrli je 73letni belgijski general Brialmont, osno-

vatelj sedanjega utrjevalnega sistema, ki si je pridobil na tem polju mnogo zaslug. Tudi politično je bil zelo delaven. Ko je bil leta 1892. odpuščen iz vojaške službe, stopil je kot liberalen poslanec v zbornico, kjer se je ves čas boril proti klerikalni večini.

— 128.000 mož srednje- in severnoruskih garnizij je mobiliziranih, kateri bodo odšli v služboju potrebe takoj v Vzhodno Azijo.

— Zmede v Južni Ameriki. Po tridnevnem, hudem pouličnem boju so zavzele vladne čete mesto Ciudad Bolivar.

## Dopisi.

**Iz Metlike.** Tukajšnja štiri-razredna ljudska šola je štela koncem tekočega šolskega leta 343 otrok v vsakdanji, v ponavljalni šoli pa 50 otrok; od prvih je za bližnji višji razred 242 sposobnih. Poučevali so: Val. Burnik, nadučitelj in šolski voditelj; učitelja Jos. Križnar in Konrad Barle, učiteljici Ana Podrekar in Suzana Baloh, kateheta Janez Hrovat in Karol Gnidovec. S to šolo je združena tudi obrtna nadaljevalnica s štirimi razredi. V tej šoli je bilo 67 učencev, od katerih je 47 doseglo učni smoter, 5 pa je ostalo neklasificiranih. Poučevali so te učence vsi trije učitelji domače ljudske šole in katehet Janez Hrovat. Pouk je bil ob nedeljah dopoldne in v ponedelkih in torkih zvečer od oktobra do konca aprila. S prihodnjim šolskim letom se v veliko veselje učencev in učiteljev na obrtni nadaljevalnici večerni pouk preneha. Tukajšnji obrtniki so namreč glede na to, da so vajenci že zvečer od dela umorni in ker sploh večerni pouk tudi z ozirom na nezadostno razsvetljavo nikakor ne more biti tako uspešen, kakor podnevni, da tudi učitelji po naporu podnevnem pouku v ljudski šoli niso mogli s pravo zadovolj-

## LISTEK.

### Haruzin o slovenskem domu.

Spisal Anton Trstenjak.

(Konec.)

II.

Naši pradedje so bili samostalni samoustrvarajoči stavbeniki. To nam potrjuje jezikovna znanost, katere nam jedina s svojimi preiskavami razsvetljuje še temno slovansko dobo. Naš tamor, ali je ilirskega ali keltškega pokolenja, govori in priča še danes, da naša zveza s tujimi narodi ni ostala brez sledu. Na drugo stran pa slovanski tipi segajo še danes globoko v nemške pokrajine. Le duševno močnejši, to je kulturni narodi morejo biti svojim sosedom uzor. Že dolga stoletja žive Slovani v zvezi z Nemci, Mažari, Rumuni, Italijani, Turki in z drugimi narodi, kateri pa so že davno izstopili iz te zveze, to je izginiti so s svetovnega pozorišča. Slovani so vplivali v največji meri na Mažare, kateri so se ob obeh bregovih Dunave in Tise nastanili nekoliko pred letom 900. po Kristovem rojstvu. Ta vpliv je moral biti velikanski in nas poučuje,

da kultura pridobiva druge narode, ali jih ne podjarmljuje. Za jarem je treba druge sile.

Z Mažari so imeli največ posla panonski Slovenci, kateri so jim bili prvi učitelji in odgojitelji. Na vranih konjih so se ti nomadi navalili v današnjo domovino svojo. Bili so brez kulture, živeli so na konjih, jedli so na konjih in spali so na konjih. Slovane je dohitela usoda, da so postali sosedji, mejaši teh divjakov. Za nas je to bilo nesreča, za Mažare sreča. Blagi Slovan dal je Mažaru vse; pokultural ga je. Zanimivo je, kako je Slovan učil Mažara staviti hišo, kako je iz nomada napravil človeka s stalnim bivališčem.

Panonski Slovenci, katerih potomci so današnji Slovenci na zahodni strani Ogrskega in kraj Mure ob štajarski meji, bili so na visoki stopinji kulture. Panonskim Slovincem so oznanjali krščansko vero najprej Nemci, a potem sveta slovanska blagovestnika brata Ciril in Metod. Imeli so književnost in so zelo vplivali na sosednje Mažare in Rumunce. Rumunci so sprejeli slovansko cirilico, a kako so blagodejno vplivali na Mažare, vidi se iz ogromne množine slovanskih besed, ki so prodrle v mažarski jezik. Slovani so

dali Mažarom vse. Dali so jim največ besed za državno uredbo, orodje, poljedelstvo, pohoštvo, rastlinstvo, živalstvo in za druge stvari. Ali ne golo besedo, nego z besedo so jim dali tudi stvar samo. Nič ne govori za to trditev toli glasno, kakor mnogoštevilne besede, katere so prejeli Mažari od zapadnih Slovencev. Te besede nam še danes pričajo, da so Slovani dali Mažarom kulturo, da so jim bili učitelji v vseh strokah življenja. To kulturno nalogo so prevzeli tudi drugi slovanski rodovi, kateri so obkoljevali Mažare, namreč Slovaki, Malorusi in Srbi in Hrvatji. Miklošič navaja 956 besed, to je takih slovanskih besed, katere so sprejeli Mažari od Slovanov, ali pa takih, katere so prešle k njim posredovanjem Slovanov.

Gotovo je dom (hiša) znak kulturnega življenja. Hišo, vas in občino osnovali so si naši predniki in so vse to imeli v najlepšem redu, ko so se seznanili z njimi Mažari. Vse različne besede za dom so prejeli Mažari od Slovanov, kar priča, da so to važno kulturo prejeli od nas. Naša hiška, koliba, kotec, kuća, palata (palača), soba, turen, vse to se je preselilo v

mažarsko ravnino, v pusto, katera ima še danes slovansko ime (pust) obdržalo je slovanski značaj: Mažari imajo še danes besede: hiska, kaliba, kotecz, kútja, palota, szoba, torony. Pojedine dele nazivajo tudi po slovanski. Oblok (okno) jim je a blak, stolb jim je aszta. To besedo aszta so sprejeli zopet od Mažarov nekateri južni Slovani, dasi so imeli svojo besedo, kar je zanimivo radi tega, ker se vidi, kako romajo besede od naroda do naroda.

Vsa hiša in, kar je z njo v zvezi, od tal do stropa, je v Mažarih slovanska. Slovani so jih učili delati streho (eszterha), napravljali so jim kuhnje (konyha), in da bi jim pozimi ne bilo mraz, pokazali so jim, kako se postavlja peč, to je mažarski pest (starsl-pešt). Ako se ogledamo dalje, gotovo je del pridobljene kulture tudi pivnica (pincze) in polica (polcz), na katero so devali posodje. Že tedaj, ko so si ustanavljali vasi, trge in naposled mesta, morali so zaznamovati pota med hišami. Niso si mnogo belili glave; napravili so iz naše besede ulica svojo úcza, katero besedo čitaš na vsaki ulici vsakega mažarskega mesta.

Ne spada sicer sem, ali oboje, namreč hiša in življenje v njej, spone je tako tesno med seboj, da se nam je ozreti tudi na to stran. Po slovanskem uzoru uredili so si Mažari tudi rodbinsko življenje. Za člani obitelji niso imeli svojih izrazov, kakor da na te stvari ne bi nikdar mislili. Razmerje med možem in ženo razsvetljuje nam jasno to, da Mažari nazivajo ženo z besedo zsa na. Slovani so jih učili, da so si jednih roditeljev otroci bratje (maž. barát), otrok otroka da je unuk (unoka), da otroke doji dojka (dajka), da si že otroci iščejo tovarišev (maž. társ), da radi varstva potrebujejo pestounko (pesztonka). Takisto so jih seznanili s tem, kaj je naš ded, kateri je postal mažarski déd. Naša baba (stara mati) zove se še danes bába, a neljuba mašteha je še danes mažarska mostoha. Na tak način mogli bi zasledovati vse obiteljsko življenje in povsod bi se uverili, kaj so jim bili Slovani.

Ob najvažnejšem zgodovinskem trenutku, to je na krstu kumovali so Mažarom Slovani. Pri tem činu so bili navzočni Slovani, njih bližnji sosedje. Iz poganov (maž. pogány) postali so Mažari kristjani (keresztény). Krstil jih je naš pop, ma-

nostjo poučevati, soglasno sklenili, da se sedanji večerni pouk premesti na četrtak od 8.—12. dopoldne in od 1.—3. ure popoldne. S tem soglasnim ukrepom so obrtniki pokazali, da jim je resnično za učni napredek njih obrtnega naraščanja. Priznati se mora, da naši vrli obrtniki z malo izjemo od leta do leta bolje poznajo korist obrtne šole in da so tudi učiteljsvu naklonjeni.

Mnogo tukajšnjih obrtnikov je jako nadarjenih, žalibog ne morejo prav napredovati v svoji stroki, ker jim je zaradi pomanjkanja železnine nemogoče si večkrat ogledati dela naprednih obrtnikov v večjih mestih. Za napredek obrtnikov, bodisi motren iz stališča za izboljšanje njih gmotnega stanja, bodisi iz stališča za njih izobrazbo, je jako pohvalno omenjati načelnika obrtne zadruga g. Antona Trčka. Po njegovem trudu in prizadevanju se je letos začel graditi obrtni dom, kar bo krasna stavba na trgu poleg šole. — Ljudska šola ima v osebi načelnika krajnega šolskega sveta g. Leopolda Ganglina požrtvovalnega prijatelja, kateri glede na razpoložna denarna sredstva brez ugovora za šolo vse potrebno napravi. V nekaterih letih bode šola z učili prav dobro preskrbljena. Ta mož je pa tudi odkritosrčen prijatelj učiteljsvu. Vsakemu rad pomaga, ako je le v njegovi moči.

Tudi pri vzdrževanju discipline bodisi v ljudski ali v obrtni nadaljevalnici, je z občinskimi starešinstvom prav mnogo pomogel, kajti slabo vzgojenih ali še celo doma proti učiteljsvu nahujkanih učencev učiteljsvo s zakonitimi šolskimi kaznimi nikakor uganjati ne more. Sploh se mora pohvalno omenjati, da so vsi člani krajnega in obrtnega šolskega odbora za napredek vneti in da so z njih vplivom in stremljenjem po večji izobrazbi otrok pridobili, posebno pri meščanih, že prav mnogo somišljenikov. Ni dvoma, da bodo ti glede na ravno prej omenjeno in glede na veliko število otrok delali na to, da se v slučaj, ako bi se vasi Lokvica, Trovec, Grobovec, Slamna vas, Radoviči ne hotele ločiti od tukajšnje šolske občine, ustanovi tu posebna štiri- ali vsaj trirazredna dekliška šola.

Šolskim dobrotnikom: I. dolenski posojilnici in hranilnici (načelnik g. L. Gangl), posojilnici in hranilnici (načelnik g. Jos. Vukšinič) izreka za znatno denarno podporo, trgovcu g. Fran. Guštinu pa za darovano šolsko blago najiskrenejšo zahvalo, proseč, naj bi vsi ti tudi v prihodnje ostali šolski podporniki.

## Katoliški uzori.

(Dalje.)

V dobi romantike, v času, ko so nasledniki Voltairjevih somišljenikov z ljubeznijo se približevali katolicizmu kot takemu, tedaj so nastopili žarski pap. Niso vedeli, kaj je krst in krstiti, in so to imenovali keresztel. Na krstu (kereszt) je navzočen kumb, mažarski kom. Kar je materi najdražji zaklad — otročiči, imenoval je Mažar ordosics. Naš biskup (püspök) je bërmal (maž. bërmal) otročiče. Tisti, kateri so živel pobožno, sveto (maž. szent), prišli so v raj, zli ljudje pa v peklo, ali v mažarski pokol.

Pojedinim dnevom v tednu dali so Mažari kar slovenska imena. Evo jih v mažarsčini: szereda, csütörtök, péntek, szombat.

To sem našel z debelimi potezami, da bi se videlo, kolika je bila nekdanja razlika med Slovani in Mažari. Časi se niso mnogo izpremenili. Svetovnega gibanja, preustranjanja držav in udobnosti narodov ne določajo blagi ljudje, blagi nazori. Dobrota je bila in bode sirota, a tudi papež je izgubil svetovno držaavo. Slovani so imejtelji kulture. Kaj imajo od tega? Mažari so brezozirni imejtelji sile. Kaj imajo od tega? Vsak ima svoj delež! Slovan ima kulturo, a Mažar ima silo. Komu je bolje? Učimo se od drugih narodov, česar ne vemo, kakor so se drugi učili od nas, česar niso vedeli.

tudi oni trije glasniki političnega papeštva, ki jih lahko imenujemo duševne ustanovitelje sodobnega klerikalizma. Ti glasniki so bili grof de Maistre, vikont de Bonald in Felicité de Lamennais.

Grof de Maistre, sin strogo legitimistične rodbine iz Chamberyja na Savojskem, je leta 1796. v starosti 42 let z velikim pogumom nastopil proti francoski revoluciji. V svojem sjesu »Considération sur la France« je proglasil, da je država delo kraljev, v kraljevanje je poklic tiste rodbine, katero je Bog za to določil, in je torej gospodstvo privilegij krvi. Samo vera v Boga je tista vez, ki veže posamične dele države, zato mora vera zavzemati prvo mesto v življenju francoskega naroda. L. 1817. se je de Maistre oglasil z novim spisom »O papežu«. Namen tega spisa je bil francoski narod pridobiti, da pripozna papeža kot avtoriteto vseh avtoritet. V to svrhu se je de Maistre laskal Francozom na vse načine, piše med drugim: Francozi so privilegirani narod — pridobiti si morajo zopet prvenstvo v svetu, njih poklic je, da so steber vere, kajti Francozi so s sv. Petrom in Karolom Velikim ustanovili katoliško cerkev. Grof de Maistre se ni potrudil svoje nazore zgodovinsko ali teologično utemeljiti. Njegov spis obsega gole racionalne dedukcije, vsled česar tudi ni ugajal jezuitom. Cerkev brez poglavarja — pravi de Maistre — je to, kar bi bilo rusko cesarstvo brez cesarja. Papež mora biti suveren kakor cesar, a pogoj temu je, da je nezmotljiv, čim je nezmotljiv, stoji nad vsemi posvetnimi vladarji in je avtoriteta vseh avtoritet.

Goli racionalizem de Maistra ni oviral, da sta njegova dva spisa, katerim je sledila še polemika proti galikanski cerkvi, imel na francoskem nepopisen vpeh. V Parizu so ustanovili celo poseben list »Le conservateur«, s katerim so razširjali njegove ideje. Pri tem listu sta sodelovala Bonald in Lamennais. Prvi se je zlasti vojskoval — v tem listu in v posebnih knjigah — proti modernim filozofiji, ki je po njegovih nazorih provzročila francosko revolucijo, glede cerkve pa je zastopal nazor, da mora vsa vzgoja biti v rokah cerkve, država pa mora cerkvi služiti in ne sme dovoliti svobode vere ali vesti.

Lamennais je bil najprej klerikalci, potem liberalec in končno socialist. V prvih svojih spisih je dokazoval, da je reformacija provzročila anarhijo v cerkvi, ker je dala ljudstvu moč, ki jo je prej samo kralj imel in ker je priznala načelo, da sme vsak človek po svojem razumu soditi o verskih naukih, nihče pa ni prisiljen verjeti vse in vse tako, kakor cerkev uči. Leta 1816. je bil Lamennais posvečen za mašnika, dve leti pozneje pa je izdal knjigo »Essai sur l'indifférence en matière de religion«. Nobena knjiga tiste dobe ni imela na Francoskem toliko vnetih prijateljev in toliko navdušenih študentov, kakor ta. Lamennais je v tej knjigi nastopil kot nekak klerikalni Rousseau. Vodilna njegova misel je, da je blaznost, postavljati individualni razum nad splošni razum. Zastopnik in utelesenje splošnega razuma je papež, zato mu morajo biti pokorni vsi ljudje in v vseh zadevah. Obenem je Lamennais z veliko silovitostjo nastopil proti galikanstvu, to je, proti uredbi, po kateri je bila katoliška cerkev na Francoskem pravzaprav narodna, oziroma državna cerkev in le malo odvisna od papeža. Večina francoskih škofov in duhovnikov je bila vnetja za galikansko cerkev, za relativno neodvisnost od papeža, Lamennais pa je to neodvisnost pobijal z vsemi sredstvi. Bodril ga je papež sam.

Nazori grofa de Maistre Bonalda in Lamennaisa so vsvarili na Francoskem prvo klerikalno stranko. Ta je hotela zatreti vse, kar je rodila revolucija, obnoviti stari regime in zagotoviti papeštvu neomejeno gospodarstvo nad narodom. To gibanje se imenuje restavracija. Vodja te stranke je bil grof Karol Artois, brat in presumptivni naslednik vladajočega kralja.

Ta klerikalna stranka si je znala pridobiti večino v parlamentu in je ustanovila pravo strahovlado na Francoskem. Prouzročila je nebroj škandaloznih procesov proti »morilcem Ludovika XVI« in proti »vele, izdajalcem« — to je proti ljudem, ki so za časa revolucije in za časa Napoleona I. igrali kako ulogo — in provzročila je, da so na južnem Francoskem prirejali duhovniki procesije, pri katerih je fanatizirana množica poklala na stotine ljudi, ki so bili na sumu, da so republikanskega mišljenja. Nevolja naroda proti legitimistično-duhovski strahovladi je bila toliko, da se je moral ta parlament razpustiti. Zdaj se je začel parlamentarni boj med klerikalci in naprednjaki — velika doba franco-

skega parlamenta. Ko je kralj Karol X. izdal zakon, ki je določal za vsak sakrilegij nečloveško barbarsko kazni, začelo je ljudstvo sanjati o veliki revoluciji in o Napoleonu I. Opozicija je rasla in ko je klerikalno ministrstvo Polignac kršilo ustavo, nastala je februarška revolucija. Degenerirani Bourboni so bili segnani, prav sramotno segnani in zmagala je opozicija. Bourboni so bili padli, ker so bili orodje klerikalizma, ker so svoje vladanje oprli na dogmo, ki jo je preciziral Bonald, da je altar steber prestola. Zgodovina pa je dokazala na Bourbonih in na Napoleonu III., da je altar najslabši steber prestola.

Februarska revolucija je za nekaj časa naredila konec gospodarstvu klerikalizma, klerikalna ideja pa je ostala in cerkev se je z vso strastjo oprijela te ideje, ki kulminira v nauku, da je papež avtoriteta vseh avtoritet in inkarnacija človeškega razuma. (Dalje prih.)

## Drobtinice iz Idrije.

(Dopis.)

Ali se idrijski mokračji res potegujejo za šole? Ne in trikrat ne! Naša stranka je, ravnanje se po svojem programu: vse za napredek Idrije, prva spoznala, da je naše mesto potrebno srednje šole. Storila je vse potrebne korake, da bi se nam dala državna šola. Ker pa je vlada gluha za vse prošnje in zahteve in ker je bila potreba po srednji šoli večja od dne do dne, sklenil je na rodnonapredni občinski zastop slediti mnogostevilnim češkimi občinam, ki so si same ustanovljale občinske reške, potem pa dosegle, da so se iste podržavile. Ko je bila vsa stvar v teku in je bilo vsak dan pričakovati odloka, s katerim bi naučno ministrstvo dovolilo to ustanovitev, sklicali so naši socialni demokrati shod, na katerem so protestirali proti temu, da se hoče ustanoviti občinska realka. Takrat so bili torej mnjenja, da je bolje čakati še desetletja kot pa zateči se k samopomoči. Toda ta protest ni izšel iz poštenih nagibov. Tedanji polubog idrijskih socialnih demokratov, g. Ebin Kristan, je očital naši stranki, da na ustanovitve reške niti resno ne misli, da meče ljudem le pesek v oči; socialne demokrate pa je postavil v najlepšo luč: saj so prvi zahtevali realko, drugi pa še državno. Ali hitro se suče časa kolo, enkrat tako, enkrat tako. Na zadnjem javnem shodu je namreč sedanjí bog, g. Anton Kristan, zahteval od narodnonapredne stranke, da bi bila morala mesto pripravljalnega tečaja za realko ustanoviti celo ljudsko šolo na občinske stroške. Odkod ta obrat? Zato, ker mokračji niso za resno delo, niso za napredek in ker vidijo svojo glavno nalogo v tem, da mečejo narodnonapredni stranki polena pod noge, da jo ovirajo pri njenem uspešnem delovanju!

Kdo je po mnenju g. Kristana a klečepiazec? Vsakdo, ko mur se nekoliko bolje godi, to so pisarji, pazniki itd. Kaj ste pa vi, g. Kristan, ki, kakor ste se sami izrazili, vsakega rudarja prvi pozdravite, ki se jim hlinite in jih milujete. Ne bodite hudi, ako vas imenujemo klečeplaznega kruhoborca.

Uganka. Zakaj g. Rinaldo v zadnji številki »Napreje« a ni nič odgovoril na naše napade gleda mlina? Zato, ker upa, da se bo do takrat že moka podražila, ko bo izšla tretja številka in da bo potem lažje sestaviti bilanco. Opozarjamo le g. Rinalda na slučaj Seliškarjev.

Kristanova modrost. Nek dopisnik je imenoval gosp. Kristana »zvezdo z Jutrovega« in g. Kristan je k temu pridal, da je na Jutrovem modrost doma, ergo je g. Kristan moder. Že mogoče, toda po svoje. Razpravljaje o naših žalostnih stanovanjskih razmerah se je g. župan v nekem članku izrazil, da se tej bedi ne da drugače odpomoči, kakor da se cela Idrija podre in na novo prezida. In g. Kristan je na shodu trdil, da hočejo liberalci delavoce spraviti v gozd, ker hočejo vse hiše podreti. Risum teneatis —

## Dnevne vesti.

V Ljubljani, 23. julija.

— **Osebná vest.** Računski svetnik pri najvišjem računskem dvoru g. Anton Costa je imenovan višjim računskim svetnikom.

— **Občinski svet** ima jutri, dne 24. t. m., ob 6. uri popoldne izvanredno sejo.

— **Popravek.** Včeraj priobčil je naš list sledeče: »Iz zelo dobro obveščeni krogov se nam javlja, da se pri deželnem šolskem svetu »ljubljskemu«, oziroma pri zakulisnih

gospodih že dolgo časa kuha in kuha imenovanje profesorja na izpraznjeno zgod. mesto. Nemci in nemškutarji se trudijo na vse načine — g. Končnik jim pa sekundira — da bi spravili v Ljubljano slavnega specialista Pettauerja, dasi čaka mnogo slovenskih, dobro klasificiranih in starejših profesorjev na dotično mesto.« Ta vest se je izkazala za popolno neistinoto. In to v vsakem oziru, v kolikor pride v poštev deželni šolski svet »ljubljski«. Tudi trditve v sekundiranju gosp. Končnika ne odgovarja resnici. Isto tako je neresnično, da na dotično mesto čaka mnogo slovenskih, dobro klasificiranih in starejših profesorjev. Pač pa je res, da sta za to mesto kompetirala dva cela Slovenca, in sicer mlad suplent, pa jeden starejših profesorjev. »Dobro obveščeni krog« našega poročevalca so bili po tem takim prav slabo obveščeni, kar moramo na tem mestu lojalno in resnično ljubo pripoznati. Ravno včeraj popoldne vršila se je seja deželnega šolskega sveta, in lahko trdimo, da je bila v ti seji, in to v času, ko se je tiskala naša dnevna vest imenovanje zgodovinarja na ljubljanski gimnaziji, ta vest takorekoč od prve do zadnje besede demontovana. Na svoje poročevalce pa znova apelujemo, da naj so pri svojih poročilih previdni, ker je vsakako neprijetno, če mora list, ki hoče v vsakem pogledu zanesljiv biti, svoja priobčevanja tako preključevati, kakor se je to v predstojećem zgodilo.

— **Imenovanje.** C. kr. poštar I. razreda g. Alojzij Schrey na Jesenicah na Gorenjskem je imenovan c. kr. višjim poštarjem.

— **Klevetnikom Sokolstva.**

»Slovenec« si je v zadnjem času zopet podvzel častno nalogo, da napada Sokole. Tako tudi v svoji številki od 18. julija. Nagrabil je po svoji stari navadi nekaj laži in zofizmov v nakovalo, ki potem na njem kuje zarjavelo orožje zoper Sokole. Vsak treznomislec človek po Slovenskem, in naj pripada tudi klerikalni stranki, odločno obsoja atentat cerkljanskih kaplanov na Sokole. Vsak pošten narodnjak je ogorčen nad pouličnim hujskanjem s kamenjem in polenom. Le »Slovenec« ne oblije rudečica sramu nad činom svojih privržencev. »Slovenec« celo zagovarja to početje ter — hujska dalje slovensko ljudstvo proti slovenskim Sokolom, proti ustanovi izključno narodnega značaja. To njegovo početje vidi se nam naravnost efijaltsko, a pri tej priliki vprašamo kolego »Slovenec«: Kaj je nemškutarstvo, ali povsem nedolžna, komaj le na papirju obstoječa parlamentarna zveza z nemškimi velepostniki ali pa faktučna zveza z Nemci, ki v bratski slogi z njimi pobijate eminentno narodno napravo? Da se razumemo bratje Slovenci tam okoli »Slovenca« — vaše nagibe sovražstva do Sokolov prav dobro poznamo. Najdemo jih v sokolski ideji sami, v sokolskem duhu in njega ciljih. Sokolska ideja se bori za duševno svobodo narodovo, za samostojnost poedinca kakor tudi naroda kot takega; zakaj je zdravi, misleči in izobraženi poedinec zamore nadkriljevati vsiljivega tujca, le narod obstoječ iz takih silnih sestavin, za more sam biti silen. S temi idejami je prepleteno sokolsko delo, čigar ost se obrača proti zunanjim sovražnikom narodovim. Da pa to delo, ki mu je cilj izobrazba in samostojnost vse narodove množice, vas, kar vas je klerikalcev krog »Slovenca« zbada prav v živo meso — za to mi ne moremo ničesar. Da je to delovanje, ki bi moralo biti lastno vsakemu zavednemu Slovincu, ravno nasprotno onim idejam, ki jih nosi klerikalizem — to krivdo pripisujemo pač le klerikalizmu samemu. Da se razumemo bratje Slovenci krog »Slovenca« — ne vsi kar vas je zbranih v takozvani »klerikalni« stranki na Kranjskem ste klerikalci. So možje v vas, ki jim bije še gorko slovensko srce, ki bi radi posvečevali vse svoje sile rodu slovenskemu, njega koristim in haskom — toda ti, ki tako čutijo, mi-

slijo in delajo, ti možje — niso klerikalci. Tem možem le javnost navedlje priimek »klerikalci«, ker stojijo prostovoljno ali ne v vaši stranki, ki so ji na čelu zvečina pristni klerikalci. Tem možem pa so tudi naše ideje prijazne, plemenite in svete, ker niso v nasprotju z njihovim mišljenjem in čustvovanjem. Ali kar vas je klerikalcev, se bojite naših idej kakor hudič križa, zakaj če naše ideje prodro v narod, izpodnesejo tla vam in — vašim idejam. Zato pa sokolstvu niti na um ne hodi, da bi se borilo — pravite, da smo začeli boj — proti klerikalizmu. Kaj še, da bi se mi z vami valjali po cestnem blatu?! Z delom, s pozitivnim delom — brez kola in kamenja, brez psov in obrekovanja, — hočemo gladiti pot sokolski ideji v naše ljudstvo. A če ta ideja, ki služi eminentno narodovim koristim, nasprotuje namenom in ciljem klerikalizma, potem je doprinešen dokaz, da ideje klerikalizma ne služijo narodovim koristim. Pobija vas torej ideja sokolska sama, kakor pobijajo zorni žarki solnčni bežečo noč. In da je temu tako, dokaz temu so strupeni vaši napadi na slovenske Sokole. Priznali seveda tega ne boste, zakaj slabo bi se vam godilo, ako bi se javno kazali nasprotnike sokolskim idejam; marsikak odpor bi našli v svoji lastni stranki. Marsikak odpor bi zadal kler. v vaši stranki, ki jim je narodnost le v toliko dobra, da si ž njo vzdržujejo popularnost med ljudstvom. Tisto vedno trkanje z vašo, s klerikalno — da se razumemo — strani nima višje vrednosti, kakor če potrkaja na pošteno lončeno posodo: ne da od sebe svežega, donečega glasu! Da bi pa vzlic temu »Sokol« v ljudstvu diskreditovali, da bi ljudstvu vcepili mržnjo do sokolstva, vporabljate druga vam lastna sredstva. Strašite z »liberalizmom«, nastopa klerikalni parkelj dr. Tavčar, celo »frakarstvo« mora paradirati, zraven pride nekaj obrekovanja, malo falsifikacije pa mnogo laži — in sauce je gotova, ki naj običi slovenskemu ljudstvu v želodcu. S temi sredstvi skuša »Slovenec« dokazovati, da je »Sokol« začel b o j zoper ljudstvo slovensko (!) ki je ima po »Slovenčevih« mislih klerikalizem že v žepu. Iz kratkega odstavka v dr. Ravniharjevi brošuri napravlja »Slovenec« kratkomočno falsifikat, da sploh more naprej s svojimi lažnjivimi trditvami. »Slovenec« navaja dotični odstavek doslovno pod ušescami, da nikjer drugod ni našel pogubni klerikalizem tako ugodnih tal, kakor v slovenskem narodu. »Slovenec« je iz tega stavka namenoma izpustil dve besede, ki dajeta stavku pravi zmesel; v brošuri stojita namreč pred besedama »poljubni klerikalizem« še besede »vsakteri narodnostie«. S tem pa je s citiranim stavkom čisto kaj drugega povedano, kakor kar je hotel »Slovenec« ž njim povedati. »Slovenec« gre še dalje ter natvezuje svojim bralecem, kakor da je dr. Ravnihar v svoji brošuri pričel pridigovati boj klerikalizmu, češ, da bodi posvečeno delo sokolsko tudi političnim (po »Slovenca« klerikalnim) ozirom »torej protiklerikalno politiko v prvi vrsti (!) za liberalna načela.« »Slovenec« je svoje bravce kar na lepem nalagal. Kdor čita brošuro, vidi na prvi pogled da je dotični stavek v popolnoma drugačni zvezi, kakor ga navaja »Slovenec«. Brošura precej obširno razlaga o sokolskem delu in katerim političnim ozirom je namenjeno to delo. Klerikalizma v tej zvezi brošura niti ne omenja ne. Na drugem mestu brošure, kjer je govor o tem, da smo Slovenci v narodno političnem oziru zastali, povdarja brošura, da je to okolnost najbolj razvideti v dejstvu, da nikler drugod nista našla vsakteri narodnosti pogubni klerikalizem ter narodno renegatstvo tako ugodnih tal kakor pri nas. Pa »Slovenec« se je poslužil falsifikacije in laži, da zamore dokazati svojo trditve: Sokol je pričel boj zoper klerikalizem in zato da se je Sokolu dal odgovor kakor ga zaslužijo oni,